

י"ד/חשון/תש"פ
12.11.19

הנחיות לשיח במצב חרום עם ילדים בעלי צרכים מיוחדים

הקדמה

התעוררנו הבוקר לירי רקטות מרצועת עזה. אנו מתנהלים בדריכות וקשובים להנחיות של פיקוד העורף. מציאות זו שבה רבים מאתנו נמצאים במתח בטחוני עלולה להשפיע על המצב הרגשי של מבוגרים ושל ילדים צעירים ובוודאי עבור ילדים עם צרכים מיוחדים.

גם במקומות בהם מתקיימים הלימודים ישנה מתיחות ועלולות להתעורר חששות ודילמות. כמבוגרים המשמעותיים לילדים, חשוב שאנשי החינוך יתייחסו לאירועים האחרונים שהתרחשו ולא ימנעו מכך מתוך הבנה שגויה כי הילד אינו מודע למתרחש. השיחה וההתייחסות למתרחש יהיו בהתאם לגילאים השונים ולרמת ההתפתחות.

בהנחיות פורום החינוך המיוחד בשפ"י (2006) ניתן דגש על כך שילדים עם צרכים מיוחדים חווים טראומה כמו כל ילד אחר, אך רמת העיבוד והתגובתיות שלהם יכולה להיות שונה, בעקבות קשיים אפשריים בתהליכי העיבוד הקוגניטיבי והרגשי יש ילדים שמתקשים להבין את משמעות האירועים או לתכלל מידע, אבל חשים את המתח והלחץ הסביבתי, בלי יכולת להבין מה קורה. מצב זה עלול לעורר חרדה. קשיים אלה הופכים אותם לפגיעים עוד יותר במצבים מאיימים - ברמה הרגשית, הקוגניטיבית וההתנהגותית. וניתן לצפות לתגובות שאינן אופייניות בחיי יום יום כמו: רגרסיה, הימנעות, דריכות מוגברת ושינויים התנהגותיים כגון חוסר שקט, פרצי כעס וסערה או אדישות וכד'. מדובר בתגובות נורמליות למציאות בלתי מוכרת וחריגה.

להלן מס' דגשים לשיחה והתערבות עם ילדים אלה:

- **תיווך נכון של האירועים:** אם נשמעו אזעקות חשוב להסביר במה מדובר ולא להימנע מלשוחח בנושא.
- **מידע והבניית הסיפור:** כדאי שהמחנכת/גננת תספר את פרטי ההתרחשויות האחרונות במילים פשוטות וברורות ללא דרמטיזציה מיותרת בהתאם לגיל הילדים ורמת התפתחותם. חשוב להדגיש שכוחות הביטחון עושים את המיטב על מנת לשמור על ביטחוננו.
- **קשר ושיתוף חשוב לאפשר לילדים** לשתף בחוויה שעברו. בהתאם לסוג ודרגת הקשיים ההתפתחותיים. ההתערבות יכולה לשלב אמצעים מילוליים ולא-מילוליים תוך התאמת רמת ההמשגה לגיל הילד וקשיו. ניתן להיעזר בשירים ובסיפורים כעוגן מרגיע. הדגש הוא על משאבים וחזקת כוחות ויכולות, ברמה שהילד יכול להבין ולבצע (המלצות להפעלות קיימות בערכה של שפ"י לבתי"ס ובערכה לגיל הרך).
- **אזור:** ישנה חשיבות לסייע לילדים לתעל את המתח בו הם מצויים דרך פעילויות מוטוריות ויצירתיות כגון: שירים, ריקוד וציור. ניתן אף להיעזר בבועות סבון כאימון בנשימות מרגיעות.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל פדגוגי
אגף א' שרות פסיכולוגי ייעוצי

- **ילדים על הרצף האוטיסטי** מעבדים בצורה שונה את המידע החזותי, שמיעתי ומילולי המועבר עליהם. הם עשויים לחוות בצורה עוצמתית את צלילי האזעקה ורגישים לקולות רמים מסביבתם. לכן ישנה חשיבות לייצר סביבה חינוכית רגועה ומווסתת אשר תאפשר להם עיבוד של המידע בסביבה שקטה. בנוסף, ניתן לאפשר לילדים הזקוקים לכך שימוש באוזניות על מנת להפחית מעוצמת הצלילים והרעשים סביבם.
- **"סיפורים חברתיים"**: ניתן לסייע לילדים על הרצף האוטיסטי לעבד את האירוע דרך יצירת "סיפור חברתי" בו מוסבר המתרחש באופן ויזואלי תוך התייחסות לכללי התנהלות מקובלים במצבי חרום. סיפור זה יהיה נגיש לילד על מנת לחזור ולקרוא אותו שוב במידת הצורך ואף יתלווה אליו הביתה לביתו לצורך המשך עיבוד החוויה עם הוריו.
- **שמירה על השגרה**: ילדים בכלל וילדים עם צרכים מיוחדים בפרט זקוקים לשמירה על שגרה לצורך ניבוי המתרחש וביסוס תחושת הביטחון. לכן ישנה חשיבות לשמר ככל הניתן את סדר היום ושגרת הלימודים.
- **תשומת לב לילדים עם קשיים בהתמודדות עם המצב** ילדים מגיבים בצורה שונה ומתאוששים בקצב שונה. חשוב שאנשי החינוך ישדרו אמון ביכולת ההתאוששות והתמודדות של הילדים, אך גם יהיו ערניים לילדים הזקוקים להתייחסות מיוחדת. ניתן להיעזר ולהתייעץ עם גורמי המקצוע הקיימים במסגרת החינוכית במידת הצורך (יועצת ופסיכולוגית).
- **ידוע ההורים**: חשוב ליידע את ההורים על מה שנעשה במסגרת החינוכית על מנת לסייע לילדים לעבד את החוויה ולתת כתובת להיוועצות להורים המעוניינים בכך.
- **פנייה לגורמים מסייעים**: הצוותים המקצועיים של שפ"י (ייעוץ ופסיכולוגים) עומדים לרשותכם בכל שאלה. בנוסף, ניתן לפנות לגורמי הסיוע ברשות המקומית.

בברכה,

הנהלת האגף לחינוך מיוחד

הנהלת אגף בכיר שפ"י

- **מצ"ב קישורים לחומרים נוספים רלבנטיים:**

[תדריכים בעקבות המצב הביטחוני – מאי 2019.](#)

[אתר משרד החינוך-אגף א' חינוך מיוחד- פדגוגיה- בריאות וביטחון](#)

[אתר פיקוד העורף- הנחיות להיערכות למצבי חירום עבור אנשים עם מוגבלות-](#)

[לסרטון על הנחיות פיקוד העורף לבעלי מוגבלויות](#)

[מה אני צריך לעשות בזמן אזעקה או "צבע אדום"- פישוט לשוני](#)

[אתר פיקוד העורף- חוברות הדרכה- חינוך לחירום](#)